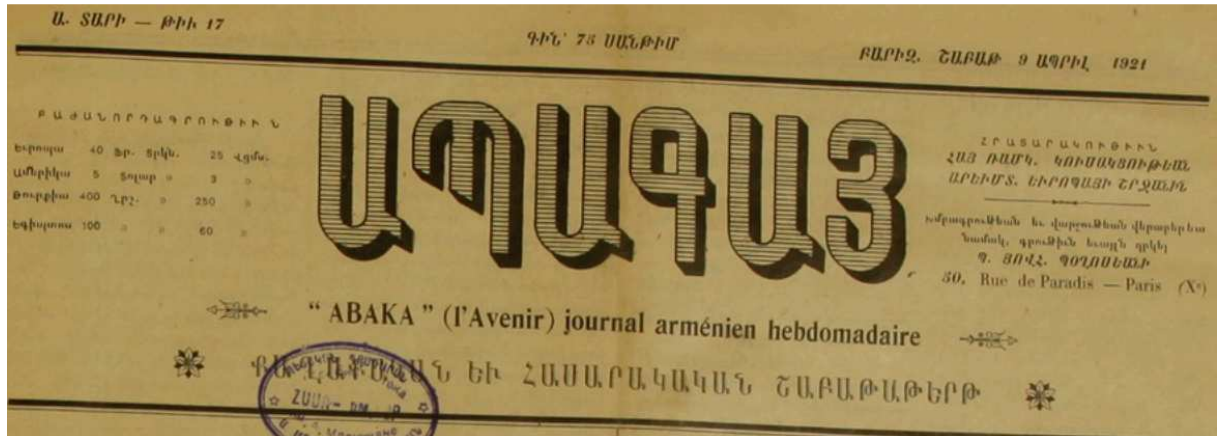

ՉՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԿԸ ԽՕՄԻ

(1)

Ա.

<p>Կ. Պոլսոյ «Ճակատամարտ» թերթին 15 փետր. ի թիւին մէջ կարդացի իմ մասին գրուած յօդուած մը: Գրողը վարժապետ մըն է, որ զինւորական գործերու վրայ ալ կը ճանէ: Աւղ յօդուածին պարունակութիւնը պարբերաբար յեղյեղուած է դաշնակցական մամուլէն, որ միամիտները մոլորեցնելու համար անձերը եւ ղէպքերը կը ներկայացնէ խեղաթիւրուած կերպով: Ուրեմն ես չեմ գրեր իմ զրպարտիչներու համար, որոնք պատասխանի արժանի չեն. բայց կը գրեմ պատմութեան համար, որ պիտի դատէ թէ՛ զիս եւ թէ՛ անազնիւ հակառակորդներս:</p>	<p>Դաշնակցութիւնը միայն զիս չէ որ հալածած է: Ան հալածեց Եփրեմը, Սաքօն, բժշ. Աթապէկեանը, Շահումեանը եւ բոլոր անոնք, որ չենթարկուեցան իր քմահաճոյքին եւ գործիք չեղան իր ձեռքը: Դաշնակցութիւնը հալածեց մինչեւ Հարիկը, Իգմիրլեանը, մինչեւ ներկայ Ամենայն Հայոց Ս. Հայրապետը, որ աթոռին վրայ այսօր կը մնայ հակառակ ամէն վտանգի եւ չի խորհիր փախչիլ շատերու նման:</p>
---	---

Ինձ համար կ'ըսեն թէ «Դաշնակցութեան շփացած գաւազը» եղած էմ:

Բարեբախտաբար 1889 ին իմ յեղափոխական վարժապետս Դաշնակցութիւնը չէ եղած: Ան ժամանակուան յեղափոխական ուսուցիչներս, ուրախ եմ ըսելու որ, կ'ապրին այսօր:

Չեմ կրնար հասկնալ թէ կուսակցութիւն մը ո՞ր աստիճան իրաւունք ունի սեփականացնելու իր անցեալի հետեւորդները, երբ ներկան բոլորովին կը հակասէ իր անցեալի քարոզած վարդապետութեանց ու ազգայնական ոգիին:

Ուրախալի կ'ըլլար հարկաւ որ Դաշնակցութիւնը ունեցած ըլլար լայտնի ու անյայտ հերոսներ, որոնց դաստիարակը Դաշնակցութեան ինտելլեկտիւտիան եղած ըլլար: Իմ այն բոլոր անզուգական ընկերներս, որոնք չկան այսօր եւ զորս Դաշնակցութիւնը կը կարծէ սնուցած ըլլալ իր ծոցին մէջ եւ որոնց անունով Դաշնակցութիւնը ուզած է միշտ հիւսել իր գործունէութեան զափնեպսակը, ինձ նման Դաշնակցութեան շփացած գաւազները պիտի համարուէ՞ին, անոնք ալ, եթէ միենոյն պայմաններու տակ ստիպուած ըլլալին մեկուսանալ եւ քաշուիլ Եւրոպայի մէկ անկիւնը «Մալձոններու նիստ ու կացին մէջ հանգիստ փնտռելու համար», ինչպէս կը սիրեն ըսել հակառակորդներս:

Տասնեակ տարիներ զիս ու ինձ նման զինւորները սնուցած են իրենց ծոցին մէջ Սասունցին, Մշեցին, Ախլաթցին ու առհասարակ հայ ժողովուրդը, որո՛ւն միայն զինւորներն էինք եւ ոչ թէ Դաշնակցութեան եւ կամ ոեւէ կուսակցութեան:

Հայ ժողովուրդի ծոցը սնած այս հարազատ զինւորները երբ կը կոուէին մայր երկրի վրայ ներկայ պայմաններէն հարիւր անգամ աւելի

դժոխային պայմաններու տակ, Դաշնակցութիւնը իր արտասահմանի մամուլին մէջ կուսակցական պայքար կը մղէր, շահագործելով կոուող անզուգական ընկերներու անունները: Կարելի չէ հասկնալ ուրեմն թէ՛ մենք կուողներս եղած ենք Դաշնակցութիւնը սնուցանողներն ու շփացնողները, թէ ան զմեզ:

Դաշնակցութիւնը այսօր հերոսաբար ինկողներու անունով խօսելու իրաւունքէն զուրկ է:

Ես չեմ կրնար երեւակայել թէ անհատ մը կրնայ ըլլալ ոեւէ կուսակցութեան սեպհական ապրանքը, զոր ուզածին պէս կարենայ ծախել ուզած զինովը ու շահագործել զայն:

Բ.

Ես Դաշնակցութենէն քաշուած եմ 1907 թուականի: 1917ին «Հայաստան» թերթի մէջ հրատարակուածը երկրորդ հրատարականս էր:

1907 ին Վիեննայի համաժողովին մէջ Դաշնակցութիւնը կ'ընդունէր կովկասեան նախագիծը. այսինքն կը հրաժարէր իր բուն նպատակէն, որ էր թրքահայ ժողովուրդին ազատագրութիւնը. հետապընդելու համար համամարդկային նրպատակներ:

Ասիկա կը նշանակէր կիսով չափ թաղել թրքահայոց դատը:

Այն երեք օրուան ընթացքին, որ տեւեց կովկասեան նախագծի վիճարանութիւնը, ամբողջ հոգիովս զէմ զրի: Մալուսեան, համաժողովին մէջ օրուան նախագահը, բողոքեց, բսելով թէ ես և հետս քանի մը հոգի պատճառ կը դառնանք ժողովին երկարաձգման:

Այն ատեն ես պատասխանեցի.

- Արիւն ձեր ի գլուխ ձեր: Ըրէ՛ք ինչ որ կ'ուզէք, բայց Ռուսիոյ դոնները մեզի զէմ մի՛ փակէք: Մենք շատ թշնամի ունինք արդէն, Ռուսիան ալ թշնամի ս'ի ընէք մեզ, և պատճառ մ'ի տաք որ կովկասի հայութիւնն ալ թրքահայոց վիճակին ենթարկուի:

Նոյն համաժողովին երկարօրէն վիճարանուած ուրիշ խնդիրմըն էր Վասպուրականի մէջ գտնուող զէնքերն ու ռազմամթերքը: Իմ տասնեակ տարիներուփորձառութիւնովս համոզուած էի թէ այդ զէնքերը թշնամիին ձեռքը պիտի անցնին.

Արամ Մանուկեան (բաշա) հակառակը կը պնդէր: Ինձ չլսեցին և հաւանեցան Արամին, որ ոչ մէկ փորձառութիւն չունէր: Չորս ամիս ետք այդ զէնքերը անցան թշնամիին ձեռքը և Արամ ձերակալուեցաւ իր թաղատոցին մէջ:

Աս լուրը առնելու սայլես աւելորդ համարեցի մնալ Դաշնակցութեան մէջ և Վառնայէն հրաժարականս զբրելով զրկեցի ժընէվ, որպէսզի հրատարակուի «Դրօշակ»ի մէջ: Ժընէվի «Բիւրօ»ն իր անդամներէն Սարգիս Մինասեանը փութացուց քովս զիս համոզելու համար: Թիֆլիսի «Արեւելեան Բիւրօն» եւս կեղծ անունով հեռագիր մը կուտար, որ շահնեմ այսպիսի քալլ մը:

Այս թուականէն սկսելով Դաշնակցութեան ըրածները տեսնելով՝ ես աւելի ու աւելի ամրապնդուեցայ հրաժարականս առաջ բերող համոզումներուս մէջ:

Արդարեւ, անկէ ետք կը տեսնէի Դաշնակցութիւնը, որ իր բանը զործը կ'ընէր հալածել հայ «պուրժուա

ները, իբր թէ բանւորներու շահը պաշտպանելու համար գործադուլներ առաջ կը բերէր Պաքուի եւ Պաթուսի մէջ: Այս գործադուլներէն տուժեցին միայն նաֆթային հաստատութեանց հայ գործատէրերը, որոնցմէ յաճախ զբամ մուրացած էր նոյն կուսակցութիւնը: Ասոնցմէ շատեր փակեցին իրենց գործարանները ի մեծ ուրախութիւն թաթար գործատէրերու: Տասնեակ հազարաւոր հայ գործաւորներ մնացին փողոցը եւ թափառեցան անգործ: «Օսմ. սահմանադրութենէն» ետք, Դաշնակցութիւնը իր գործադուլները տարածեց Պոլսոյ շրջականներէն մինչեւ Խարբերդի ու Սերաստիոյ գորգի գործատեղիները:

Դաշնակցութիւնը անկէ ի վեր հաւատարիմ մնաց իր ընկերվարական նպատակներուն: Երբ ունեցանք Անկախ Հայաստան, անոնք ընկրվարութիւն քարոզեցին Ղարապաղէն մինչեւ Սարը զամիշ հայ ժողովուրդին, որուն 80 տոկոսը այրուբէնը չէր գիտեր զեռ: Կ'ուզէին թուրքերու եւ թաթարներու ալ սորվեցնել ընկերվարութիւնը եւ իրենց օրկաններուն մէջ կը պօռային. «Ա՛շխատաւորներ միացէ՛ք առանց ազգի խտրութեան:»

Երանի թէ Դաշնակցութիւնը այս «Միացէ՛ք» ի յորդորը կարգար հայ ժողովուրդին եւ փոխանակ 50 տարի ներքին կուսակցական կոխմղելու՝ միութիւն առաջ բերելու աշխատէր:

1907էն սկսեալ մինչև 1914 ապրած եմ Վանայէն մէկ ժամ հետու կալաթա կոչուած գիւղը, ուր 120 տուն պուլկար եւ 10 տուն ալ թուրք կար: Վանայի հայերը և նոյն իսկ պուլկարները կը վկայեն թէ ինչպէս ապրեցաւ այս եօթը տարուան շրջանին:

(Շարունակելի)

ԱՆԴՐԱՆԻԿ

Le 25.08.2017

WAN

©Western Armenia News